

Sygn. akt III AUa 917/13

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 21 stycznia 2014 r.

Sąd Apelacyjny w Katowicach Wydział III Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący	SSA Jolanta Ansion (spr.)
Sędziowie	SSA Ewa Piotrowska SSA Maria Małek - Bujak
Protokolant	Sebastian Adamczyk

po rozpoznaniu w dniu 21 stycznia 2014 r. w Katowicach

sprawy z odwołania M. L. (M. L.)

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddział w S.

przy udziale zainteresowanego Z. P. (Z. P.)

o podleganie ubezpieczeniom społecznym z tytułu umowy o pracę nakładczą

na skutek apelacji ubezpieczonego M. L.

od wyroku Sądu Okręgowego - Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w Katowicach z dnia 8 maja 2012 r. sygn. akt X U 2264/11

oddala apelację.

/-/ SSA E. Piotrowska /-/ SSA J. Ansion /-/ SSA M. Małek-Bujak

Sędzia Przewodnicząca Sędzia

Sygn. akt III AUa 917/13

UZASADNIENIE

Decyzją z dnia 19 września 2011r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w S., powołując się na art. 83 a ust. 2 w zw. z art. 123 ustawy z dnia 13 października 1998r. o systemie ubezpieczeń społecznych (Dz. U. z 2009r. nr 205 poz. 1585) odmówił M. L. stwierdzenia nieważności decyzji z dnia 1 grudnia 2010r. znak (...).

W uzasadnieniu wskazano, iż w/w decyzją z dnia 1 grudnia 2010r. M. L. został wyłączony z podlegania ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym z tytułu wykonywania pracy nakładczej u płatnika składek Z. P. w okresie od 1 listopada 2005r. do 28 lutego 2009r. Od decyzji tej ubezpieczony nie wniósł odwołania i decyzja uprawomocniła się.

W dniu 23 sierpnia 2011r. ubezpieczony złożył wniosek o ponowne ustalenie tego prawa, podnosząc, iż „płatnik składek Z. P. nie został skazany

z art. 271 § 1 k.k.”, który to fakt nie był znany organowi rentowemu w dacie wydawania decyzji. Natomiast, zdaniem organu rentowego, okoliczność ta powołana przez skarżącego nie ma znaczenia dla podlegania przez niego ubezpieczeniom społecznym z tytułu umowy o pracę nakładczą. Zebrany w sprawie materiał dowodowy okazał się wystarczający do wydania decyzji z dnia 1 grudnia 2010r. Biorąc bowiem pod uwagę wysokość osiąganego wynagrodzenia z tytułu pracy nakładczej, można stwierdzić, iż umowa ta nie miała dla stron żadnego znaczenia ekonomicznego, a została zawarta w celu umożliwienia ubezpieczonemu zaniżenie składek na ubezpieczenie społeczne z tytułu prowadzonej działalności gospodarczej. Konsekwencją takiego stanowiska było wyłączenie go z ubezpieczeń społecznych

z tytułu wykonywanej pracy nakładczej. Organ rentowy podniósł też, iż art. 83 a ust. 2 ustawy nie przewiduje wszczynania postępowania w sprawie stwierdzenia nieważności decyzji na wniosek strony.

W odwołaniu ubezpieczony wniósł o nakazanie organowi rentowemu wszczęcia postępowania w sprawie ponownego ustalenia podlegania ubezpieczeniom społecznym z tytułu umowy o pracę nakładczą u płatnika składek Z. P., gdyż domagał się wydania decyzji w oparciu o art. 83 a ust. 1 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych.

W odpowiedzi na odwołanie pełnomocnik organu rentowego argumentował, jak w zaskarżonej decyzji, wnosząc o jego oddalenie.

W trakcie postępowania sądowego (i wykonując zarządzenie Sądu Okręgowego) organ rentowy ponownie przeanalizował stan sprawy i decyzją z dnia

20 marca 2012r. (nr 131), powołując się na treść art. 83 a ust. 1 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych - odmówił ponownego ustalenia prawa do podlegania ubezpieczeniom społecznym z tytułu wykonywania umowy o pracę nakładczą odwołującego u płatnika składek Z. P..

W uzasadnieniu decyzji wskazano te same okoliczności, co w decyzji z dnia 19 września 2011r. Stwierdzono ponadto wygaśnięcie decyzji z dnia 19 września 2011r., bowiem wniosek skarżącego z dnia 23 sierpnia 2011r. został rozstrzygnięty niniejszą decyzją.

M. L. w odwołaniu od decyzji z dnia 20 marca 2012r. wniósł o jej zmianę i wszczęcie postępowania w sprawie ponownego ustalenia prawa podlegania obowiązkowym ubezpieczeniom społecznym z tytułu pracy nakładczej u płatnika składek Z. P.. Zarzucił naruszenie art. 83 a ust. 1 ustawy.

Sąd wezwał do udziału w sprawie, jako osobę zainteresowaną, płatnika składek Z. P., który nie zajął stanowiska w sporze.

Zaskarżonym wyrokiem z dnia 8 maja 2012r., sygn. akt X U 2264/11, Sąd Okręgowy - Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Katowicach oddalił odwołanie ubezpieczonego od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w S. z dnia 19 września 2011r. i z dnia 20 marca 2012r.

Sąd Okręgowy ustalił, że decyzją z dnia 1 grudnia 2010r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w S. stwierdził, iż M. L. w okresie od 1 listopada 2005r. do 28 lutego 2009r. nie podlegał ubezpieczeniom społecznym emerytalnemu i rentowym z tytułu wykonywania pracy nakładczej u płatnika składek Z. P..

Decyzja ta, wraz z pouczeniem o środku odwoławczym, została doręczona skarżącemu na adres domowy, ale nie podjął on dwukrotnie awizowanej przesyłki, która w dniu 20 grudnia 2010r. została zwrócona organowi rentowemu. Prawomocną już decyzję wydano ubezpieczonemu w dniu 27 czerwca 2011r.

Wniosek ubezpieczonego o ponowne ustalenie podlegania obowiązkowym ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym z tytułu wykonywania pracy nakładczej u płatnika składek Z. P. w okresie od 1 listopada 2005r. do 28 lutego 2009r. został rozpoznany prawidłowo decyzją z dnia 20 marca 2012r.

W uzasadnieniu decyzji słusznie podniesiono, iż okoliczność, że Z. P. nie został skazany za przestępstwo z art. 271 § 1 k.k. (poświadczenie nieprawdy w dokumencie), pozostaje bez wpływu na podleganie przez skarżącego ubezpieczeniom społecznym na podstawie umowy o pracę nakładczą. Zakład wydał bowiem decyzję o wyłączeniu go z tego ubezpieczenia na podstawie całokształtu wcześniej ujawnionych okoliczności (m. in. podstawy wymiaru składek z tytułu umowy o pracę nakładczą), że umowa o pracę nakładczą została zawarta w celu obejścia prawa i jako taka jest nieważna, a w konsekwencji nie może rodzić skutków w sferze ubezpieczeń społecznych.

Sąd Okręgowy, powołując się na treść art. 83 a ust. 1 ustawy z dnia 13 października 1998r. o systemie ubezpieczeń społecznych (Dz. U. z 2009r. nr 205 poz. 1585), stwierdził, że postępowanie uregulowane w cyt. przepisie przebiega dwuetapowo. W pierwszej kolejności należy stwierdzić, czy powołane dowody i okoliczności istniały przed wydaniem decyzji, a następnie dokonać oceny, czy mają one wpływ na ustalone tą decyzją prawo lub zobowiązanie. W przypadku pozytywnej oceny powołanych dowodów i okoliczności, w drugim etapie następuje merytoryczne rozpoznanie sprawy.

W ocenie Sądu I instancji, organ rentowy dokonał prawidłowej oceny powołanej przez ubezpieczonego okoliczności, uznając, iż pozostaje ona bez wpływu na podleganie przez niego obowiązkowo ubezpieczeniom społecznym z tytułu umowy o pracę nakładczą u płatnika Z. P.. Zasadnie zatem odmówił mu ponownego ustalenia podlegania obowiązkowo ubezpieczeniom społecznym z tego tytułu.

Mając na uwadze naprowadzone okoliczności oraz powołane przepisy prawa, Sąd Okręgowy po myśli art. 477¹⁴ § 1 k.p.c. oraz art. 477¹³ k.p.c. orzekł, jak w sentencji zaskarżonego wyroku.

Apelację od wyroku wniósł ubezpieczony.

Skarżący podniósł, że organ rentowy nie może odmówić ponownego ustalenia prawa, albowiem wyczerpująca i odrębna regulacja przewidziana w art. 83 a ust. 1 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych nie przewiduje odmowy wnioskowi strony. Tym samym, skoro brak regulacji pozwalającej na odmowę wszczęcia postępowania, organ rentowy nie ma prawa odmówić wszczęcia postępowania.

W oparciu o powyższe, apelujący wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku i uwzględnienie odwołania, ewentualnie o przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania organowi rentowemu.

W odpowiedzi na apelację organ rentowy wniósł o jej oddalenie oraz o zasądzenie na jego rzecz kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu apelacyjnym.

Organ rentowy, wskazując na treść art. 83 a ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, wskazał, że przewidziany w tym przepisie tryb postępowania uzależniony jest od tego, czy pierwotna decyzja została zaskarżona, czy też nie. Jeżeli strona złożyła odwołanie od pierwotnej decyzji, wówczas organ rentowy

na podstawie nowych dowodów lub okoliczności istniejących jeszcze przed wydaniem tej decyzji, które mają wpływ na prawo lub zobowiązanie, może wydać decyzję przyznającą prawo lub zobowiązanie, jeśli jest to korzystne dla zainteresowanego lub wystąpić do Sądu z wnioskiem o wznowienie postępowania. Jednak w stanie faktycznym sprawy dla zastosowania tego trybu istnieje przeszkoda formalna w postaci braku wcześniejszego odwołania od decyzji.

Zdaniem organu rentowego, brak również podstaw do uchylenia, zmiany, unieważnienia decyzji na podstawie ust. 2 art. 83 a, bowiem to postępowanie może być wszczęte z urzędu, a nie na wniosek strony.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje.

Apelacja ubezpieczonego jest bezzasadna.

W okolicznościach niniejszej sprawy zaskarżony wyrok należy ocenić, jako trafny i odpowiadający prawu. Orzeczenie to zostało wydane w oparciu o niewadliwe i wnikliwie ustalenia faktyczne, które to ustalenia Sąd Apelacyjny w całości podziela i przyjmuje jako własne.

Słusznie uznał Sąd I instancji, iż brak jest podstaw prawnych do zastosowania instytucji wznowienia postępowania w trybie art. 83 a ustawy z dnia 13 października 1998r. o systemie ubezpieczeń społecznych (t.j. Dz. U. 2013r. poz. 1442 j.t.), zwanej dalej ustawą systemową.

Zgodnie z treścią ust. 1 tego przepisu, prawo lub zobowiązanie, stwierdzone decyzją ostateczną Zakładu, ulega ponownemu ustaleniu na wniosek osoby zainteresowanej lub z urzędu, jeżeli po uprawomocnieniu się decyzji zostaną przedłożone nowe dowody lub ujawniono okoliczności istniejące przed wydaniem tej decyzji, które mają wpływ na to prawo lub zobowiązanie.

Decyzje ostateczne Zakładu, od których nie zostało wniesione odwołanie do właściwego sądu, mogą być z urzędu przez Zakład uchylone, zmienione lub unieważnione, na zasadach określonych w przepisach Kodeksu postępowania administracyjnego (ust. 2). W sprawach rozstrzygniętych orzeczeniem właściwego sądu Zakład, na podstawie dowodów lub okoliczności, o których mowa w ust. 1: wydaje we własnym zakresie decyzję przyznającą prawo lub określającą zobowiązanie, jeśli jest to korzystne dla zainteresowanego; występuje do właściwego sądu z wnioskiem o wznowienie postępowania przed tym organem,

gdy z przedłożonych dowodów lub ujawnionych okoliczności wynika, że prawo nie istnieje lub zobowiązanie jest wyższe, niż określone w decyzji (ust. 3).

Uregulowana w art. 83 a ust. 1 ustawy systemowej instytucja wznowienia postępowania w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych oznacza nadzwyczajną kontynuację postępowania w tej samej sprawie, w której organ rentowy ma możliwość zniwelowania własnego uchybienia powstałego przy ustalaniu prawa, natomiast zainteresowany uprawniony jest do ubiegania się o świadczenie (ustalenie prawa), którego mu nie przyznano, jeżeli wcześniej nie powołał się na okoliczności

lub nie przedstawił dowodów uzasadniających powstanie takich uprawnień. W tym trybie dochodzi się uchylenia, zarówno korzystnych, jak i niekorzystnych dla zainteresowanego rozstrzygnięć (vide: wyrok Sądu Najwyższego z dnia 21 września 2010r., III UK 94/09, LEX nr 621346).

Za utrwalone w orzecznictwie Sądu Najwyższego trzeba uznać stanowisko, że Sąd w postępowaniu cywilnym jest związany ostateczną decyzją administracyjną, i to niezależnie od jej deklaratywnego, czy konstytutywnego charakteru oraz

od charakteru sprawy, w której została wydana. Oznacza to, że Sąd jest zobowiązany uwzględnić stan prawny wynikający z osnowy ostatecznej decyzji. Przyjmuje się wprawdzie, że w postępowaniu przed sądem powszechnym można powoływać się

na nieważność decyzji administracyjnej, ale tylko wyjątkowo, gdy decyzja jest dotknięta poważną wadą, kwalifikującą ją do kategorii decyzji bezwzględnie nieważnych, określanych też mianem nieistniejących. Ściśle chodzi o decyzje wydane przez organ oczywiście niewłaściwy lub z pominięciem wszelkiej procedury. Możliwość kwestionowania decyzji administracyjnej w tak ograniczonym zakresie stanowi

przy tym jedynie odstępstwo od zasady związania sądu cywilnego decyzją administracyjną. Sąd w postępowaniu cywilnym nie jest bowiem uprawniony

do kwestionowania decyzji, w szczególności pod względem jej merytorycznej zasadności i jest niezwiązany także wówczas, gdy w ocenie sądu jest wadliwa

(zob. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 12 maja 1964r., sygn. akt II CR 185/64, OSNCP 1965, nr 3, poz. 41; z dnia 30 czerwca 1970r., sygn. akt I CR 195/70, OSNCP 1971, nr 4 poz. 69; z dnia 10 kwietnia 1974r., sygn. akt I PR 19/74, OSNCP 1974,

nr 12 poz. 220; z dnia 19 listopada 2004r., sygn. akt V CK 251/04, niepubl. i z dnia

7 lipca 2005r., sygn. akt IV CK 12/05, niepubl.; uchwały składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego: z dnia 8 lutego 1971r., sygn. akt III CZP 74/70, OSNCP 1971, nr 7-8, poz. 121; z dnia 18 listopada 1982r., sygn. akt III CZP 26/82, OSNCP 1983, nr 5-6, poz. 64; i z dnia 9 października 2007r., sygn. akt III CZP 46/07, OSNCP 2008, nr 3, poz. 30; oraz uchwały Sądu Najwyższego: z dnia 21 listopada 1980r., sygn. akt

III CZP 48/83, OSNCP 1984, nr 5, poz. 71; i z dnia 30 grudnia 1992r., sygn. akt

III CZP 157/92, OSNCP 1993, nr 5 poz. 84).

Wynika to - jak podkreślił Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 19 listopada 2004r., sygn. akt V CK 251/04 - z przewidzianego w obowiązującym prawie rozgraniczenia między drogą sądową i drogą administracyjną, którego konsekwencją jest niemożność rozstrzygnięcia przez sąd powszechny wszelkich kwestii należących do drogi administracyjnej, bez względu na charakter zapadających w tych kwestiach decyzji administracyjnych, a więc bez względu na to, czy podlegają one rozstrzygnięciu decyzją konstytutywną, czy deklaratoryjną.

Przejawem wspomnianego rozgraniczenia w Kodeksie postępowania cywilnego są w szczególności przepisy art. 1 i art. 2, a w Kodeksie postępowania administracyjnego - art. 16, według którego uchylenie lub zmiana decyzji ostatecznych, stwierdzenie ich nieważności oraz wznowienie postępowania może nastąpić tylko w przypadkach przewidzianych w Kodeksie postępowania administracyjnego lub w ustawach szczególnych (§ 1); decyzje mogą być zaskarżone do sądu administracyjnego z powodu ich niezgodności z prawem, na zasadach i w trybie określonym w odrębnych ustawach (§ 2). W doktrynie podkreśla się, że wynikająca z art. 16 § 1 k.p.a. zasada trwałości decyzji ostatecznych ma na celu przede wszystkim zagwarantowanie pewności i bezpieczeństwa obrotu prawnego oraz ochronę praw nabytych jednostki, przyczynia się też do pogłębiania zaufania obywateli do działalności organów państwa.

Trzeba też podkreślić, że respektowanie rozgraniczenia między drogą sądową i administracyjną łączy się z wyrażoną w art. 7 Konstytucji zasadą, zgodnie z którą organy władzy publicznej działają na podstawie i w granicach prawa (tak Sąd najwyższy w wyroku z dnia 11 grudnia 2008r., sygn. akt IV CSK 302/08, LEX nr 477574).

Powyższe stanowisko zostało potwierdzone przez Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 10 czerwca 2008r., w którym Sąd stwierdził: „Sąd ubezpieczeń społecznych jest związany ostateczną decyzją organu rentowego, od której strona nie wniosła odwołania w trybie art. 477⁹ k.p.c. (I UK 376/07, OSNAP 2009/22/295).

Bezspornym jest, że decyzja z dnia 1 grudnia 2010r. jest prawomocna.

W ocenie Sądu Apelacyjnego, rację ma Sąd Okręgowy, podnosząc,

że z brzmienia art. 83 a ust. 1 i 3 wynika, że przewidziany w tym przepisie tryb postępowania uzależniony jest od tego, czy pierwotna decyzja organu rentowego została zaskarżona, czy też nie. W sytuacji, gdy strona złożyła odwołanie od decyzji, organ rentowy - na podstawie nowych dowodów lub okoliczności istniejących jeszcze przed wydaniem decyzji, które mają wpływ na prawo lub zobowiązanie - może we własnym zakresie wydać decyzję przyznającą prawo lub określającą zobowiązanie, jeśli jest to korzystne dla ubezpieczonego, bądź wystąpić do sądu z wnioskiem o wznowienie postępowania.

W rozpoznawanej sprawie ubezpieczony nie wniósł odwołania od pierwotnej decyzji ZUS z dnia 1 grudnia 2010r., na mocy której organ rentowy stwierdził, że ubezpieczony nie podlega ubezpieczeniom społecznym z tytułu wykonywania pracy nakładczej u płatnika składek Z. P.. Brak było zatem podstaw do wszczęcia postępowania w trybie art. 83 a ust. 1 i 3 u. o s.u.s.

Z kolei, decyzje ostateczne ZUS, od których nie zostało wniesione odwołanie do właściwego sądu, mogą być z urzędu przez organ rentowy uchylone, zmienione lub unieważnione wyłącznie z urzędu, a nie na wniosek strony (vide: postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 25 lutego 2003r., III KKO 18/02, LEX nr 83694).

Mając na względzie powyższe okoliczności, Sąd Apelacyjny na mocy art. 385 k.p.c. oddalił apelację ubezpieczonego, jako nieuzasadnioną.

/-/ SSA E. Piotrowska /-/ SSA J. Ansion /-/ SSA M. Małek-Bujak

Sędzia Przewodnicząca Sędzia

JR